

The Multiplicity of Youth Masculine Identities: New Configurations of Boyhood Among Adolescents in the Someh Sara City

Maziyar Nikdel Kelashami^{1*}

1. PhD student in Cultural Sociology, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran. (Corresponding Author)
maziyar_nikdel@atu.ac.ir

Original Article

Abstract

Background and aim: Contemporary gender identities and patterns of masculinity have undergone profound transformations that require precise empirical investigation. Accordingly, the present study was conducted with the aim of analyzing emerging patterns of young masculinities and discovering novel ways of redefining boyish identity among male adolescents in Someh Sara, in order to gain a deep understanding of the hidden layers of their life-world.

Data and method: This study was conducted using a qualitative approach and the thematic coding method. The research participants consisted of 13 eighteen-year-old male adolescents residing in Someh Sara, who were selected through convenience sampling. Data were collected and analyzed through in-depth, semi-structured individual interviews.

Findings: Data analysis led to the identification of seven dynamic types of Youth Masculinities: the "handsome and fit boy," the "charismatic and center-of-the-crowd boy," the "intellectual and cultural critic boy," the "calm and rational boy," the "critic of boyish groups boy," the "capital-oriented and realistic boy," and the "self-made boy." The findings indicate that masculinity in this region has distanced itself from traditional patterns and become diversified.

Conclusion: Youth masculinities has transformed into a dynamic set of lifestyles, aesthetic, mental, and ethical styles that are shaped in interaction with new media, family, school, and social networks. Focusing on their everyday experiences, the new generation of boys is actively redefining the boundaries of boyish identity and their novel ways of presence in the social world.

Keywords: Young Masculinities Identity, Youth Masculinities, Aesthetic Interventions, Symbolic Capital, Thematic analysis.

Received: 25/5/2026

Accepted: 7/7/2026

Citation: Nikdel, M. (2026). The Multiplicity of Youth Masculine Identities: New Configurations of Boyhood Among Adolescents in the Someh Sara City, *Journal of Iranian Social Studies*, 19(3), 84-110.
<https://doi.org/10.22034/jss.2026.2089652.1947>

Extended Abstract

Introduction

In recent decades, the concepts of masculinity and youth masculinities have experienced significant transformations in contemporary societies. Cultural, social, economic, and media changes have contributed to the emergence of new patterns of masculine identity. One important aspect of these transformations is men's increasing attention to their bodies, appearance, and aesthetic practices. Global evidence indicates a growing participation of men in cosmetic procedures, including facial surgeries, hair transplantation, and other aesthetic interventions, which have become important means of body reconstruction and self-presentation (ISAPS, 2023). In Iran, despite limited official statistics, available evidence suggests a growing tendency among young men toward cosmetic procedures such as rhinoplasty, hair restoration, and gynecomastia surgery. These developments demonstrate that appearance and the body have become significant resources for gaining social recognition, status, and redefining masculine identities.

The concept of symbolic capital provides an important framework for understanding these changes. Appearance, beauty, clothing style, and self-presentation can operate as symbolic resources through which individuals acquire distinction and social value. Young men's engagement with aesthetic practices can therefore be viewed as part of a broader process of constructing and negotiating gender identities. Through their bodies, peer relationships, social media activities, and lifestyles, adolescents participate in the formation of emerging forms of youth masculinities. In smaller cities such as Soumehsara, these transformations occur through the interaction of traditional values, modern lifestyles, consumer culture, and media influences.

Sociological perspectives emphasize that masculinity is not a fixed or natural characteristic but a socially and historically constructed phenomenon. Connell (1995), through the concept of multiple masculinities, highlighted the diversity of masculine forms and the power relations among them. Bridges and Pascoe (2016) also argued that masculinity is shaped by social, cultural, and historical contexts.

Studies in Iran have shown that younger generations combine traditional masculine attributes with newer elements. Zokaee and Mirzaei (1384) found that Iranian adolescents integrate characteristics such as strength and independence with responsibility and emotional expression in their understandings of masculinity. Zokaee and Vaisi (1400) further emphasized the growing diversity of masculine identities influenced by digital spaces and cultural discourses. International studies have also explored emerging masculinities; Kaplan et al. (2016) emphasized authenticity and self-awareness in new non-traditional masculinity, while Connor et al. (2021) identified inclusiveness, emotional intimacy, embodiment, and resistance as key dimensions of contemporary masculinities. However, Flores Álvarez (2023) critically argued that some forms of new masculinity may reproduce existing gender privileges through cultural and capitalist structures.

Despite these studies, the relationship between symbolic capital, aesthetic practices, and youth masculinities, particularly among adolescents in smaller Iranian cities, remains insufficiently explored. Therefore, this study examines emerging forms of youth masculinities among eighteen-

year-old boys in Soumehsara, focusing on the role of appearance, clothing style, self-expression, peer relations, and social networks in shaping masculine identities. By emphasizing adolescents' lived experiences, this research contributes to a deeper understanding of gender identity formation and cultural transformations among Iran's younger generation.

Methods and Data

This qualitative study examines the complex and nuanced forms of youth masculinities by focusing on adolescents' lived experiences. Given the exploratory nature of the research topic, a qualitative approach was considered appropriate for understanding the hidden meanings and subjective experiences related to masculine identity. Data were analyzed through thematic coding, a method that involves identifying meaningful segments of data and organizing them into shared themes and conceptual categories (Gibbs, 2007). The analysis process involved line-by-line coding of interviews, categorizing similar codes into initial themes, and developing distinct forms of youth masculinities based on similarities and differences in participants' experiences.

The participants consisted of thirteen male twelfth-grade students from Soumehsara. Participants were selected through convenience sampling, and data collection continued until theoretical saturation was reached. Semi-structured interviews were conducted in informal and comfortable settings, such as public parks, to encourage participants to openly discuss their experiences of gender, identity, and everyday life. Each interview lasted approximately 30 to 55 minutes, and the data collection process was completed within one month.

Ethical considerations were addressed by using pseudonyms and removing any identifiable information from the research report. Verbal informed consent was obtained after explaining the research objectives, data usage procedures, confidentiality principles, and participants' right to withdraw at any stage. To enhance research credibility, interview content was reviewed with participants at the end of each session for confirmation and accuracy. This procedure, known as member checking, contributes to validating qualitative findings by ensuring that interpretations are grounded in participants' own narratives (Blaikie, 2010: 197).

Findings

The findings of this study reveal seven emerging forms of youth masculinities among male adolescents in Soumehsara, demonstrating that contemporary masculine identities are diverse, negotiated, and shaped by different forms of symbolic capital.

The first form is the self-made boy, whose masculinity is constructed around independence, personal effort, and self-reliance. These adolescents define being a man through work, planning, and building their own future rather than relying on paternal authority or family support. In this form, economic, cultural, and symbolic capitals are acquired through everyday practices such as employment, exercise, and personal development.

The second form is the stylish and fit boy, representing an aesthetic-oriented masculinity in which appearance, body shape, fashion, and beauty practices become central elements of identity

construction. Cosmetic procedures, clothing styles, and bodybuilding are not merely personal choices but function as symbolic resources through which adolescents gain confidence, distinction, and social recognition.

The third form is the charismatic and socially central boy, who gains symbolic value through humor, positive energy, and the ability to create emotional connections within peer groups. His masculinity is based less on dominance and more on emotional influence, social attraction, and strengthening group cohesion.

The fourth form is the intellectual and culturally critical boy, characterized by openness, reading, emotional awareness, and critical thinking. This form represents a movement away from hegemonic masculinity toward softer and more reflective forms of masculinity, where communication, empathy, and self-awareness replace traditional ideals of authority and physical strength.

The fifth form is the calm and rational boy, whose masculine identity is based on problem-solving, emotional regulation, and logical decision-making. Rather than expressing masculinity through aggression or control, these adolescents emphasize dialogue, self-reflection, and constructive interaction with others.

The sixth form is the boy critical of male peer groups, who views distance from certain masculine circles as a way to preserve personal values and psychological well-being. For these adolescents, selective relationships and solitude represent forms of resistance against negative peer influences and dominant group pressures.

The seventh form is the capital-oriented and pragmatic boy, whose understanding of masculinity is strongly connected to economic success, financial independence, and social status. In this form, money operates as a major source of symbolic power, and becoming economically successful is considered a key indicator of being a “real man”.

Overall, the findings indicate that youth masculinities among adolescents in Soumehsara are no longer limited to traditional models based on authority, toughness, and economic provision. Instead, they encompass multiple and sometimes contradictory forms shaped by appearance, self-development, emotional competence, intellectual orientation, peer relations, and economic aspirations. These findings demonstrate that contemporary masculine identities are continuously negotiated within the intersection of local cultural traditions, media influences, and changing social expectations.

Conclusion and Discussion

The findings demonstrate that youth masculinities among adolescents in Soumehsara are dynamic, diverse, and continuously negotiated rather than fixed or homogeneous. Living in a small city where traditional norms coexist with modern media influences, participants experience competing expectations that shape multiple forms of masculine identity. Unlike conventional perspectives that associate masculinity primarily with dominance, aggression, or authority, this study shows that

contemporary youth masculinities may also be expressed through self-development, aesthetic self-care, emotional maturity, critical thinking, independence, and selective social relationships.

The results are broadly consistent with previous Iranian studies (Zokaee & Mirzaei, 2005; Zokaee & Vaisi, 2021) and international scholarship on emerging masculinities (Connell, 1995; Kaplan et al., 2016; Connor et al., 2021). However, the findings extend this literature by revealing that youth masculinities in contemporary Iran do not follow a linear transition from traditional to modern forms. Instead, they represent multiple, coexisting, and sometimes contradictory identity projects shaped by local culture, family expectations, peer relations, social media, and symbolic capital.

A key contribution of this study is highlighting the growing importance of facial appearance and aesthetic practices as symbolic resources in constructing masculine identities. By providing an empirically grounded typology of youth masculinities in a small Iranian city, the study contributes to masculinity research and offers valuable insights for educators, families, psychologists, and policymakers seeking to better understand the cultural and identity transformations experienced by contemporary Iranian adolescents.

Ethical Considerations

All ethical principles relevant to qualitative research were observed throughout the study. Participation was entirely voluntary, and all participants were 18 years of age or older. Verbal informed consent was obtained after explaining the study objectives, the use of the collected data, participants' right to withdraw from the study at any stage without consequence, and the confidentiality of the information provided. To protect participants' privacy, pseudonyms were used throughout the study, and no personally identifiable information was reported. Semi-structured interviews were conducted in public settings, such as parks, where participants felt comfortable sharing their lived experiences. The researchers adhered to the ethical standards for social science research established by Allameh Tabataba'i University, ensuring respect for participants, confidentiality, and the integrity and trustworthiness of the research findings.

Acknowledgments

I would like to express my sincere gratitude to the faculty members of Allameh Tabataba'i University for their valuable teachings and intellectual guidance, which provided me with the foundations of sociological knowledge and greatly contributed to the development of this research. I would also like to extend my appreciation to my wife, who is a psychologist, for her valuable insights and constructive discussions regarding theories of identity, which helped me in the theoretical analysis and interpretation of this study.

Funding

No external funding was received for this research.

Authors' Contributions

The author contributed to all stages of the research, including conceptualization, data collection, data analysis, interpretation of findings, and manuscript preparation.

Conflicts of Interest

The author declares that there is no conflict of interest.

Author's ORCID

Maziyar Nikdel: <https://orcid.org/0009-0000-9086-5646>

References

- Anderson, E. (2009). *Inclusive masculinity: The changing nature of masculinities*. Routledge.
- Blaikie, N. (2010). *Designing social research*. (H. Chavoshian, Trans.). Tehran: Ney Publishing. (Original work published in Persian)
- Bourdieu, P. (1987). *Choses dites*. Paris: Minuit.
- Bourdieu, P. (1998). *Practical reason: On the theory of action*. Stanford University Press.
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. University of California Press.
- Connell, R. W. (2000). *The men and the boys*. Allen & Unwin.
- Connor, S., Edvardsson, K., Fisher, C., & Spelten, E. (2021). Perceptions and interpretation of contemporary masculinities in Western culture: A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(23), 12676. <https://doi.org/10.3390/ijerph182312676>
- Fararu Website. (2023). Visits to beauty clinics increased tenfold. <https://fararu.com/fa/news/664170>
- Ferdiansyah, Y., Sanjita, S. R., & Sulastrri, R. (2024). The transformation of masculinity in the post-patriarchy era: The reconstruction of contemporary male identity. *Transformasi Maskulinitas di Era Post-Patriarki: Konstruksi Ulang Identitas Laki-Laki Kontemporer*. UIN Sunan Gunung Djati Bandung. <https://doi.org/10.51486/ijls.v1i1.207>
- Flores Alvarez, J. (2023). New masculinities: Are they truly new? In *Technology, science and culture: A global vision* (Vol. IV, pp. 175–186). <https://doi.org/10.5772/intechopen.101948>
- Fouladian, M., Qaravol, A., & Derakhshanfar, F. (2024). Challenges and strategies for disclosing the gender identity of trans men in Mashhad. *Iranian Journal of Social Studies*, 18(4), 133–157. <https://doi.org/10.22034/jss.2025.2063771.1907>
- Gibbs, G. R. (2007). *Thematic coding and categorizing*. In *Analyzing qualitative data*. Sage.
- ISAPS. (2023). *ISAPS global survey 2023: Full report and press releases*. International Society of Aesthetic Plastic Surgery. <https://www.isaps.org/discover/about-isaps/global-statistics/global-survey-2023-full-report-and-press-releases/>
- Kaplan, D., Rosenmann, A., & Shuhendler, S. (2016). What about nontraditional masculinities? Toward a quantitative model of therapeutic new masculinity ideology. *Men and Masculinities*, 20(4), 393–416. <https://doi.org/10.1177/1097184X16634738>
- Kimmel, M. S. (2006). *Manhood in America: A cultural history* (2nd ed.). Oxford University Press.
- Mashregh News Website. (2018). Which countries perform the most cosmetic surgeries? <https://www.mashreghnews.ir/news/939984>

- Offer, S., & Kaplan, D. (2021). The “new father” between ideals and practices: New masculinity ideology, gender role attitudes, and fathers’ involvement in childcare. *Social Problems*, 68(4), 986–1009. <https://doi.org/10.1093/socpro/spaa015>
- Pascoe, C. J., & Bridges, T. (2016). *Exploring masculinities: Identity, inequality, continuity and change*. Oxford University Press.
- Scott, P. (Medical Reviewer), & D., E. (Writer). (2025). Plastic and cosmetic surgery statistics. MediHair. <https://medihair.com/en/plastic-and-cosmetic-surgery-statistics/>
- Smith, P., & Riley, A. (2015). *Cultural theory*. (M. Thalasi, Trans.). Tehran: Elmi Publishing. (Original work published in Persian)
- Zokaee, M., & Mirzaei, S. (2005). Young boys and masculine values: A study among secondary school students in Tehran. *Iranian Journal of Sociology*, 6(3), 70–96. {In Persian}. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17351901.1384.6.3.5.3>
- Zokaee, M., & Vaisi, S. (2021). Iranian masculinities in cyberspace: Typologies, discourses, and conflicts. *Iranian Journal of Sociology*, 22(3), 68–92. (In Persian) <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17351901.1400.22.3.4.4>

تکثر هویت‌های پسرانه: صورت‌بندی‌های جدید از پسربودگی در میان نوجوانان شهر صومعه‌سرا

مازیار نیکدل کلاشمی^{*1}

۱. دانشجوی دکتری رشته جامعه‌شناسی فرهنگی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)
mazyar_nikdel@atu.ac.ir

مقاله پژوهشی

چکیده

زمینه و هدف: هویت‌های جنسیتی معاصر و الگوهای مردانگی دستخوش دگرگونی‌های عمیقی شده‌اند که نیازمند بررسی‌های تجربی دقیق هستند. بر همین اساس، پژوهش حاضر با هدف تحلیل الگوهای نوظهور مردانگی جوانان و کشف شیوه‌های جدید بازتعریف هویت پسرانه در میان نوجوانان شهر صومعه‌سرا انجام شد تا درک عمیقی از لایه‌های پنهان جهان زیسته آنان به دست آید.

روش و داده‌ها: این پژوهش با رویکردی کیفی و با استفاده از روش تحلیل مضمون انجام شده است. مشارکت‌کنندگان پژوهش شامل ۱۳ نوجوان پسر ۱۸ ساله ساکن صومعه‌سرا بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختاریافته گردآوری و تحلیل شدند.

یافته‌ها: تحلیل داده‌ها به شناسایی هفت گونه پویای مردانگی جوانان انجامید: «پسر خوش‌چهره و فرم‌دار»، «پسر کاریزماتیک و مرکز توجه جمع»، «پسر روشنفکر و منتقد فرهنگی»، «پسر آرام و منطقی»، «پسر منتقد گروه‌های پسرانه»، «پسر سرمایه‌محور و واقع‌گرا» و «پسر خودساخته». یافته‌ها نشان می‌دهد که مردانگی در این منطقه از الگوهای سنتی فاصله گرفته و به شکل‌های متنوع‌تری درآمده که با توجه به نمونه مورد مطالعه می‌توان درمورد آن صحبت کرد.

بحث و نتیجه‌گیری: مردانگی جوانان به مجموعه‌ای پویا از سبک‌های زندگی، زیبایی‌شناختی، ذهنی و اخلاقی تبدیل شده است که در تعامل با رسانه‌های جدید، خانواده، مدرسه و شبکه‌های اجتماعی شکل می‌گیرند. نسل جدید پسران با تمرکز بر تجربه‌های روزمره خود، به‌طور فعال در حال بازتعریف مرزهای هویت پسرانه و شیوه‌های نوین حضور خود در جهان اجتماعی هستند.

واژگان کلیدی: هویت پسرانه، پسربودگی جدید، مداخلات زیبایی‌شناختی، سرمایه نمادین، تحلیل مضمون.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۴/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۳/۴

ارجاع: نیکدل، م. (۱۴۰۴). تکثر هویت‌های پسرانه: صورت‌بندی‌های جدید از پسربودگی در میان نوجوانان شهر صومعه‌سرا، *مطالعات اجتماعی ایران*، ۱۹(۳)، ۸۴-۱۱۰
<https://doi.org/10.22034/jss.2026.2089652.1947>

مقدمه و بیان مسأله

در دهه‌های اخیر، مفهوم پسر بودن و جنسیت مردانه (پسرودگی)^۱ در جوامع مختلف دچار تحولات قابل توجهی شده است. این تغییرات تحت تأثیر عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، مدل‌های جدیدی از مردانگی را شکل داده که از قالب‌های سنتی فاصله گرفته‌اند. برای مثال، یکی از جنبه‌های مهم اما کمتر بررسی شده در این حوزه، رابطه‌ی «سرمایه نمادین»^۲ و به ویژه «عمل‌های زیبایی در چهره» و «مداخلات زیبایی‌شناختی» در تعریف و ساخت مدل‌های جدید پسرودگی است. در جامعه ایران نیز تکرر هویت‌های مردانه تحت تأثیر عوامل متعددی چون باورهای سنتی و انتظارات فرهنگی از نقش مرد، فشارهای اقتصادی و اجتماعی که موقعیت شغلی و تأمین معاش را برجسته می‌سازد، و همچنین بازنمایی‌های گوناگون مردانگی در رسانه‌ها و فرهنگ عامه شکل گرفته است. علاوه بر این، تغییرات نسلی ناشی از ارتباطات جهانی و تجربیات شخصی در روابط خانوادگی، به تدریج تعاریف سنتی از مردانگی را به چالش کشیده و به ظهور برداشت‌ها و هویت‌های مردانه متنوع‌تر و منعطف‌تری منجر شده است.

نگاه تاریخی به این مسئله می‌تواند متمرکز بر تحرکات جنسی و جنسیتی در سراسر جهان باشد. شروع جریان‌های مختلف مردانگی در کشورهای مختلف، از ایالات متحده تا ژاپن و کشورهای اروپایی، بیانگر تفکرات نو و اشکال متفاوت مواجهه با مردانگی است که به دنبال بازتعریف و بازسازی نقش‌های مردانه در جهان معاصر هستند. به نظر اندیشمندان این حوزه از جمله کانل^۳، تغییر و تحول ناشی از موج جدید فمینیسم در دهه ۱۹۷۰ نیز نقش مهمی در بازاندیشی این مسئله داشته است. این موج، نه تنها صدای زنان را بلند کرد، بلکه سوالات بنیادینی درباره ساختارهای جنسیتی و نقش‌های مردانه مطرح نمود. این مسئله باعث شد که مردان به عنوان گروهی که تحت تأثیر تغییرات جنسیتی قرار گرفته‌اند، مجبور به مواجهه با ناکارآمدی‌ها و چالش‌های سنتی هویت مردانه شوند. هم‌اکنون پژوهش‌های اجتماعی و روانشناختی بیشتری متمرکز بر درک نوین مردانگی هستند و این موضوعات به حوزه‌های عملی همچون سلامت، آموزش، عدالت اجتماعی و سیاست‌گذاری نیز راه یافته‌اند (کانل، ۱۹۹۵).

نویسندگان دیگری هم از جمله بریجز و پاسکو^۴ در کتاب مشهور خود تحت عنوان «کاوشی در مردانگی‌ها» با نگاهی جامعه‌شناختی، مفهوم مردانگی را فراتر از الگوهای سنتی بررسی می‌کنند و نشان می‌دهند که مردانگی پدیده‌ای اجتماعی و فرهنگی است که تحت تأثیر عواملی مانند هویت، جنسیت، نابرابری، نژاد، طبقه اجتماعی و تغییرات تاریخی شکل می‌گیرد. مهم‌ترین نوآوری مطالعه آن‌ها اجتماعی و تاریخی نگریستن به مردانگی است (بریجز و پاسکو، ۲۰۱۶).

همان‌طور که مشاهده شد، پژوهش‌های اجتماعی نوین بر این نکته تأکید دارند که هیچ الگوی واحد و یکنواختی برای مردانگی وجود ندارد و می‌بایست از مفهوم «مردانگی» به صورت جمع استفاده کرد. این تنوع ناشی از تفاوت‌های فرهنگی، تاریخی و اجتماعی است که هر جامعه بسته به ساختارهای خاص خود، معانی متفاوتی را برای مردانگی شکل می‌دهد. در جوامع چندفرهنگی، این تعریف‌های متنوع

1. Youth Masculinities

2. Symbolic Capital

3. Reawyn Connell

4. Tristan Bridges and C.J. Pascoe

نه تنها میان فرهنگ‌ها بلکه درون یک نهاد یا محیط خاص نیز کاملاً متفاوت است. به عنوان مثال، شکل ابراز مردانگی در مدرسه، محل کار یا در میان گروه‌های قومی می‌تواند به شدت متفاوت باشد.

یکی از نکات مهم دیگر، وجود سلسله‌مراتب بین انواع مردانگی‌ها است. برخی فرم‌های مردانگی به عنوان غالب و هژمونیک^۱ شناخته می‌شوند که در فرهنگ غالب جامعه بیشتر مورد احترام و پذیرش‌اند و دیگر شکل‌ها در موقعیت‌های فرودست یا حاشیه‌ای قرار می‌گیرند. این هژمونی می‌تواند ضمن ایجاد فشار بر مردان برای همسویی با آن، پیامدهای منفی نظیر آسیب‌های جسمانی، روانی و حتی خشونت‌های اجتماعی را به دنبال داشته باشد. این مسئله نه تنها در سطح فردی، بلکه در سطح نهادها و ساختارهای اجتماعی نیز مشاهده می‌شود که مردانگی‌ها را به صورت جمعی تعریف و کنترل می‌کنند.

در اینجا باید اشاره مهمی به ارتباط تغییرات زیبایی‌شناختی پسران و هویت مردانه آنان داشت. جسم مردان نیز عرصه‌ای برای شکل‌گیری و نمایش این مردانگی‌ها است. این نقش صرفاً بیولوژیکی نیست؛ بلکه تحت تأثیر مناسبات اجتماعی، فرهنگی و تاریخی معنا پیدا می‌کند. مردانگی به صورت فعال ساخته و بازتولید می‌شود و نه یک ویژگی ذاتی یا ثابت؛ این فرآیند در تعاملات روزمره، به ویژه در گروه‌های همسالان، مدارس و محیط‌های کاری، شکل می‌گیرد. این مولفه‌های پیچیده و متناقض در مردانگی، نظیر تعارض میان هنجارهای غالب و رفتارهای غیرمتعارف، نشان‌دهنده نیاز به بازاندیشی جامع درباره پسرودگی و چگونگی تعامل آن با تغییرات فرهنگی و اجتماعی است. مطالعه این مسائل می‌تواند راهگشای بهبود شرایط روانی، اجتماعی و تربیتی پسران و مردان در جوامع امروز باشد.

در سال‌های اخیر، روندهای جهانی نشان می‌دهد که مردان بیش از گذشته درگیر مداخلات زیبایی‌شناختی شده‌اند؛ گزارش ISAPS 2023 از رشد ۱۸ درصدی جراحی‌های صورت و سر در مردان خبر می‌دهد، در حالی که میانگین کلی تمام جراحی‌های زیبایی تنها ۳.۴ درصد افزایش داشته است. جراحی پلک با ۱.۷ میلیون مورد و رشد ۲۴ درصدی، رایج‌ترین عمل مردان شده و جای لیپوساکشن را گرفته است. از مجموع ۳۴.۹ میلیون عمل زیبایی جراحی و غیرجراحی، مردان ۱۴.۵ درصد را تشکیل می‌دهند و نرخ رشد عمل‌های زیبایی در مردان سریع‌تر از زنان گزارش شده است. در حوزه غیرجراحی نیز بوتاکس و هیالورونیک اسید همچنان محبوب‌اند و سن رایج جراحی بینی و بزرگ‌سازی سینه در مردان بین ۱۸ تا ۳۴ سال قرار دارد.

آمارهای سال ۲۰۲۵ نیز نشان می‌دهد آمریکا با ۴.۷ میلیون عمل زیبایی و حدود ۷۰۰۰ جراح پلاستیک پیش‌تاز جهان است و کاشت مو با میانگین هزینه ۱۳'۶۱۰ دلار گران‌ترین عمل مردان محسوب می‌شود. در ایران اگرچه آمارهای رسمی محدود است، اما گزارش‌ها نشان می‌دهد این کشور یکی از قطب‌های رینوپلاستی است و حدود ۱۵ تا ۲۰ درصد مراجعان کلینیک‌های زیبایی را مردان تشکیل می‌دهند؛ به‌طوری‌که طبق ارزیابی‌های انجمن جراحان پلاستیک، طی پنج سال اخیر جراحی زیبایی مردان حدود ده برابر شده و اکنون از هر پنج متقاضی عمل بینی، دو نفر مرد هستند. محبوب‌ترین عمل‌های مردان در ایران شامل لیفت صورت و پیشانی، جراحی بینی، ترمیم مو و ژنیکوماستی است و مراجعه مردان زیر ۳۰ سال و حتی نوجوانان زیر ۲۰ سال رو به افزایش گذاشته است. در این‌جا بسیار جالب

خواهد بود تا تکرر هویت‌های پسرانه را از دریچه‌ی دگرگونی‌های جنسیتی هم ببینیم. برای نمونه، مقاله «چالش‌ها و استراتژی‌های آشکارسازی هویت جنسیتی مردان ترنس در شهر مشهد» نشان می‌دهد که امروزه تجربه‌های بدنی و جنسیتی متنوع‌تر شده و هویت مردانه دیگر ثابت و یکسان نیست؛ بلکه در تعامل با جامعه و فرهنگ شکل می‌گیرد و بازتعریف می‌شود (فولادیان و همکاران، ۱۴۰۳). در نهایت، این مجموعه آمارها نشان می‌دهد که توجه مردان به بدن و ظاهر در سطح جهانی و ملی به‌طور چشمگیری افزایش یافته و به یکی از نشانه‌های مهم دگرگونی الگوهای مردانگی تبدیل شده است؛ دگرگونی‌ای که در شهرهای کوچک نیز با تنش میان سنت و مدرنیته، تأثیر رسانه‌ها و فرهنگ مصرفی، و بازتعریف جذابیت مردانه همراه است و زمینه فهم صورت‌بندی‌های جدید پسربودگی در میان نوجوانان صومعه‌سرا را فراهم می‌کند.

سرمایه نمادین، به عنوان یکی از مفاهیم کلیدی در نظریه‌های جامعه‌شناسی، به قدرت و منزلتی اشاره دارد که افراد از طریق نمادها، مانند ظاهر و زیبایی به دست می‌آورند یا بازتولید می‌کنند. با توجه به افزایش تمایل نوجوانان پسر به اعمال زیبایی و استفاده از مداخلات زیبایی‌شناختی، این موضوع می‌تواند به شدت بر شکل‌گیری هویت جنسیتی و مدل‌های پسربودگی اثرگذار باشد. در فرهنگ ایرانی و به ویژه در شهر صومعه‌سرا که دارای ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی خاص خود است، چگونگی نقش سرمایه نمادین از طریق اعمال زیبایی در چهره، بازتولید یا تغییر مدل‌های مردانه نوجوانان پسر، هنوز به صورت علمی و جامع بررسی نشده است. عدم وجود مطالعات کیفی عمیق در این زمینه، فهم ما از فرآیندهای هویت‌یابی جنسیتی در نوجوانی را محدود می‌کند و مانع توسعه سیاست‌ها و برنامه‌های متناسب برای ارتقاء سلامت روان و اجتماعی آنان می‌شود.

فراگیر شدن توجه مردان جوان به ظاهر، بدن و اصلاحات زیبایی به‌ویژه در سنین پایین، نشان‌دهنده شکل‌گیری نوعی سرمایه نمادین جدید است که در مدل‌های نوظهور پسربودگی نقش تعیین‌کننده دارد. این روند، چه در کلان‌شهرها و چه در شهرهای کوچک‌تری مانند صومعه‌سرا، بیانگر تغییراتی عمیق در شیوه‌های ساخت هویت مردانه است؛ تغییراتی که بیش از آن که صرفاً به «جراحی» مربوط باشد، به میل نوجوانان به دیده‌شدن، پذیرفته‌شدن و کسب جایگاه اجتماعی مرتبط است. در محیط‌های کوچک، رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، فشارهای همسالان، و کاهش محدودیت‌های فرهنگی باعث شده نوجوانان برای تثبیت هویت خود به شیوه‌های متنوعی از مراقبت و بازآرایی بدن بیاورند. این توجه به ظاهر، در واقع بخشی از فرایند گسترده‌تری است که طی آن پسران تلاش می‌کنند سبک‌های جدیدی از مردانگی را بسازند و از طریق آن احترام، جذابیت و اعتبار اجتماعی کسب کنند. بنابراین، اهمیت این روند نه در خودِ عمل‌های زیبایی، بلکه در نقش آن‌ها در بازتعریف هویت و جایگاه اجتماعی نوجوانان است؛ نقشی که فهم آن برای تحلیل صورت‌بندی‌های جدید پسربودگی در ایران ضروری است.

مطالعه حاضر با هدف بررسی صورت‌بندی‌های نوظهور پسربودگی در میان پسران هجده ساله شهر صومعه‌سرا، می‌کوشد روشن کند که چه الگوهای جدیدی از هویت مردانه در این جامعه شکل گرفته و این الگوها چگونه از مجموعه‌ای از سرمایه‌های نمادین از جمله ظاهر، سبک پوشش، شیوه‌های بیانگری، روابط همسالان و حضور در شبکه‌های اجتماعی تأثیر می‌پذیرند. در این میان، مداخلات زیبایی‌شناختی تنها یکی از مسیرهای کسب سرمایه نمادین‌اند و در کنار سایر شیوه‌های بازآرایی هویت، نقش مکمل دارند. این پژوهش با

تمرکز بر تجربه زیسته نوجوانان، می‌تواند بخشی از خلأ موجود در مطالعات پسرپسودگی را پر کند و درک دقیق‌تری از پویایی‌های جنسیتی، سازوکارهای شکل‌گیری هویت، و پیامدهای فرهنگی و روانی این تغییرات برای نسل جوان فراهم آورد.

پیشینه تجربی

مطالعات انجام شده در زمینه تحولات مردانگی در جامعه ایران، تصویری پویا و چندوجهی از این مفهوم ارائه می‌دهند. پژوهش پیشگامانه ذکایی و میرزایی (۱۳۸۴) با رویکردی کیفی، به بررسی ارزش‌ها و نگرش‌های مرتبط با مردانگی در میان پسران نوجوان شهر تهران پرداخت. یافته‌های این مطالعه نشان داد که نوجوانان تهران تصویری لایه‌لایه از مردانگی را بازنمایی می‌کنند که ترکیبی از عناصر سنتی مانند قدرت و استقلال، و مؤلفه‌های نوین همچون مسئولیت‌پذیری و ابراز هیجانی است. این پژوهش بر تجربه زیسته نوجوانان تأکید داشت و مفهوم "گذار" را از الگوهای مردسالارانه به سوی برداشت‌های انعطاف‌پذیرتر و انسانی‌تر از نقش‌های جنسیتی برجسته ساخت. در ادامه، ذکایی و ویسی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای دیگر، دامنه این تحولات را با بهره‌گیری از رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی، در بستر فضای مجازی، گفتمان‌های رسانه‌ای و خاطرات شخصی مورد کاوش قرار دادند. این پژوهش با شناسایی سنخ‌های مردانگی هژمونیک، هم‌دست، فرودست و حاشیه‌ای، تأکید کرد که تحولات مردانگی تنها در سطح عمومی نیست، بلکه در روایت‌های فردی نیز بازتاب می‌یابد و نشان داد که مردانگی ایرانی به سمت فرم‌های متکثر، چندلایه و متأثر از رسانه‌های نوین در حال حرکت است. مجموع این دو پژوهش، زمینه‌ای غنی برای درک روند تکاملی و پیچیده مردانگی در جامعه معاصر ایران فراهم می‌آورد؛ روندی که از تجارب درونی نسل جوان آغاز شده و با تأثیرپذیری فزاینده از فضای دیجیتال و رسانه‌ها، به بازتعریفی مستمر از هویت مردانه منجر می‌گردد.

مطالعات متعددی به بررسی تحولات مفهوم مردانگی در جوامع معاصر از جمله خارج از ایران پرداخته‌اند. دنی کاپلان و همکاران (۲۰۱۶) برای اولین بار مدلی کمی از ایدئولوژی مردانگی نوین غیرسنتی ارائه کردند که بر اصالت، خودآگاهی کل‌نگر و دوری از الگوهای سنتی و مصرف‌گرایانه تأکید دارد. این مدل در میان مردان اسرائیلی اعتبارسنجی شد و نشان داد که گرایش به مردانگی نوین با فمینیسم و سطوح پایین‌تر جنسیت‌گرایی مدرن مرتبط است.

شیرا آفر و دنی کاپلان (۲۰۲۱) با تمرکز بر "ایدئولوژی مردانگی نو" (اصالت، ابراز هیجانی، خودآگاهی کل‌نگر) شکاف میان ایده‌آل‌های پدرانگی نوین و مشارکت واقعی مردان در مراقبت از کودک را بررسی کردند. نتایج مطالعه بر روی حدود ۱۴۰۰ پدر شاغل در آمریکا نشان داد که این ایدئولوژی با درگیری احساسی و مسئولیت‌پذیری والدانه مرتبط است، اما تأثیر مستقیمی بر مراقبت‌های روزمره ندارد و نقش سنتی نان‌آور همچنان پابرجاست.

در همین راستا، ساندرا کانر و همکاران (۲۰۲۱) با مرور نظام‌مند ۳۳ مطالعه تجربی، چهار مؤلفه اصلی مردانگی نوین در فرهنگ غربی را شناسایی کردند: شمول‌گرایی، صمیمیت هیجانی، جسمانیت و مقاومت. این یافته‌ها با نظریه‌های مردانگی ترکیبی و شمول‌گرا هم‌خوانی دارد و نشان می‌دهد مردان جوان در حال پذیرش جنبه‌هایی از مردانگی نوین هستند که می‌تواند پیامدهای مثبتی برای فرد و جامعه داشته باشد.

یودی فردیانسیا (۲۰۲۴) به بازساخت هویت مردانه در عصر پسامردسالاری پرداخته و تحول مردانگی سنتی (مبتنی بر سلطه و خشونت) را مورد تحلیل قرار داده است. مردانگی نوین در این عصر با انعطاف‌پذیری، مشارکت‌پذیری و بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی همراه است که می‌تواند به کاهش نابرابری و خشونت کمک کند.

در مقابل، ژاکلین فلورس آلوارس (۲۰۲۳) مفهوم "مردانگی نو" را به چالش کشیده و بیان داشته که بسیاری از این تغییرات ظاهری، توسط صنعت فرهنگ و در راستای منافع سرمایه‌داری و حفظ امتیازات مردسالارانه بازسازی می‌شوند. وی با اشاره به روندهای "نومردسالارانه" و "جنسیت‌گرایانه بازگشتی" که در واکنش به فمینیسم شکل گرفته‌اند، هشدار می‌دهد که این الگوها می‌توانند استمرار خشونت جنسیتی را تسهیل کنند.

مرور مطالعات داخلی و خارجی نشان می‌دهد که مفهوم مردانگی در جوامع معاصر، به‌ویژه در ایران، در حال تجربه‌ی تغییرات چندلایه و تدریجی است؛ به‌گونه‌ای که در کنار برخی مؤلفه‌های سنتی، عناصر تازه‌ای مانند مسئولیت‌پذیری، ابراز هیجانی، خودآگاهی و انعطاف‌پذیری‌های بدنی نیز در بازنمایی‌ها و تجربه‌های زیسته مردان دیده می‌شود. این پژوهش‌ها همچنین نشان می‌دهند که رسانه‌ها، فضای مجازی، گفتمان‌های فرهنگی و زمینه‌های اجتماعی در شکل‌گیری و بازتعریف مردانگی نقش مهمی دارند و این مفهوم را از یک الگوی ثابت و یکدست به پدیده‌ای متنوع و در حال تحول تبدیل کرده‌اند. با این حال، مرور موجود بیانگر آن است که هنوز ابعاد مختلف این دگرگونی‌ها، به‌ویژه در بستر جامعه ایران و شهرهای آن، نیازمند بررسی‌های بیشتر است و لازم است پژوهشگران جامعه‌شناسی با مطالعات عمیق‌تر، خلأهای موجود را در زمینه تجربه زیسته مردان، بازنمایی‌های رسانه‌ای، و نسبت میان مردانگی سنتی و نوین در ایران مورد توجه قرار دهند.

تمایز این پژوهش در سه جابجایی کلیدی خلاصه می‌شود. نخست، گذر از کلیت انتزاعی «مردانگی» به زیست‌جهان عینی «پسربودگی» و کشف صورت‌بندی‌های متعدد نوظهوری که در گونه‌شناسی‌های پیشین نمی‌گنجند؛ دوم، گسترش افق تحقیق از تهران به شهرهای مختلف برای روایت تنوع‌های بومی تجربه‌شده، و سوم کندوکاو در تضادهای عینی الگوهای سنتی و مدرن در بستر زندگی روزمره، نه صرفاً بازتاب گفتمان‌های رسانه‌ای. این رویکرد، لایه‌های پنهان هویت‌سازی جنسیتی در عصر دیجیتال را از درون تجربه‌های زیسته، نه از بیرون نشانه‌ها، آشکار می‌سازد.

ملاحظات نظری

ری‌آون کالن: مردانگی به‌عنوان مسئله‌ای سیاسی و عمومی اجتناب‌ناپذیر

تحلیل کانل از وضعیت کنونی مردانگی، بر دو تصور ساده‌انگارانه از تضعیف نقش سنتی مردانه یا بازیابی مردانگی طبیعی تأکید نمی‌کند. او معتقد است که روند جهانی، صادرات نظام جنسیتی غربی (اروپایی/آمریکایی) به مناطق مستعمره‌شده از طریق نهادهایی چون شرکت‌ها، بوروکراسی‌ها و نظام‌های آموزشی است. این امر منجر به ظهور الگوهای جنسیتی محلی شده که تحت تأثیر سرمایه‌داری

جهانی و نهادهای غربی قرار گرفته‌اند. با این حال، این هژمونی به معنای یکسان‌سازی کامل نیست؛ زیرا در دل این نظام جهانی، موقعیت‌های جنسیتی و الگوهای مردانگی متنوعی متناسب با طبقات و نظام‌های اقتصادی-سیاسی محلی شکل می‌گیرد. مردان مناطق کلان‌شهری ثروتمند بیشترین بهره را از این نظم جهانی می‌برند که این قدرت اقتصادی به تقویت توان نظامی و نمادین آن‌ها منجر شده است.

در برابر این نظم جهانی، واکنش‌های گوناگونی بروز کرده است، از جمله چالش فمینیسم و جنبش‌های همجنس‌خواهی که امتیازات سنتی مردان را زیر سؤال برده‌اند. همچنین، واکنش‌های محافظه‌کارانه و ضدغربی در برخی مناطق مشاهده می‌شود که به تقویت نقش پدرسالارانه و هویت‌سازی مردانه منجر شده است. با وجود بحران‌ها، فضایی برای تخیل‌سازی جنسیتی و بازتعریف هویت‌های جنسی فراهم شده است. با این حال، کانل به تناقضی اشاره می‌کند: مردان کشورهای ثروتمند، با وجود داشتن بیشترین منابع و توان، همزمان دچار بحران مشروعیت پدرسالاری شده‌اند. اختلافات طبقاتی درونی میان این مردان، مانع از انسجام سیاسی آن‌ها برای انتخاب یک جهت تاریخی جدید در برابر تغییرات جنسیتی می‌شود.

کانل نتیجه می‌گیرد که موضوع مردانگی در این لحظه‌ی تاریخی به‌عنوان یک مسئله عمومی و سیاسی غیرقابل اجتناب درآمده است: معانی مردانگی، انواع مختلف آن، دشواری‌های بازتولید مردانگی و میزان نابرابری جنسی همگی آشکار و مورد بحث قرار گرفته‌اند. او رشد علاقه‌مندی به مطالعات مردانگی را تصادفی نمی‌داند، و پیش‌بینی می‌کند که گرچه پاره‌ای جلوه‌های نمایش گونه یا جوهای رسانه‌ای زودگذر باشند، بحث‌های بنیادی درباره‌ی سیاست‌ها و بازتولید مردانگی ماندگار خواهند بود. (کانل، ۱۹۹۵: ۱۹۹ و ۲۰۰).

چنین خوانشی از مردانگی و جهانی‌سازی موقعیتی سیاسی و انتقادی فراهم می‌آورد: نخست، شناخت پیوندهای تاریخی و نهادی می‌تواند ما را به پرسش‌گری نسبت به ادعاهای «بی‌طرفی» در سیاست و دانش برانگیزد؛ دوم، نشان می‌دهد که تغییرات معنادار در الگوهای جنسیتی (به‌خصوص مردانگی) نیازمند تغییر در ساختارهای جهانی اقتصادی و نهادهای سیاسی است، نه تنها اصلاح نگرش‌های فردی یا برنامه‌های محلی. به بیان خلاصه، برای فهم و تحول مردانگی باید هم تاریخ و نهادها را ببینیم و هم زندگی‌های روزمره را که در دل این ساختارها شکل می‌گیرند (کانل، ۲۰۰۰: ۳۹ و ۴۰).

در نظر کانل، مردانگی ویژگی‌ای زیست‌شناختی ثابت نیست؛ بلکه ساختاری اجتماعی است که در انواع متنوعی پدید می‌آید و معمولاً از الگوهای غالب یا هژمونیک فاصله دارد. نگرش‌های قدیمی که فرض می‌کردند مردان با فرآیند اجتماعی‌سازی یکنواخت وارد نقش مردانه می‌شوند، ناکافی‌اند. پژوهش‌ها می‌گویند مردانگی‌ها در روابط پیچیده تسلط و تبعیت شکل می‌گیرند و گاهی متناقض و ناپیوسته‌اند، بنابراین مدل‌های ساده‌ی «نهادهای اجتماعی‌کننده» جوابگو نیستند.

درضمن کانل ارزش روش زندگی‌نامه را برای فهم پیوند میان ساختارهای اجتماعی و تجربه‌ی شخصی برجسته می‌سازد. برخلاف برداشت‌هایی که این روش را صرفاً توصیفی و ذهنی می‌دانند، کانل استدلال می‌کند که اگر نظریه‌پردازی شود، زندگی‌نامه ابزار قدرتمندی است برای نشان دادن نحوه‌ی تأثیر ساختارها بر زندگی فرد و بازتولید یا دگرگونی آن‌ها توسط کنش‌های شخصی.

مایکل کیمل^۱: رازهای مردانه

بتی فریدان^۲ در کتاب مشهور خود راز زنانه (۱۹۷۳) به این نکته مهم اشاره می‌کند که مردان نیز مانند زنان گرفتار نقش‌های از پیش تعیین شده‌ای هستند که آن‌ها را از شناختن و ابراز واقعی خود بازمی‌دارد. او معتقد است مردان، با وجود سرکوب احساسات و نشان دادن آکروباتیک‌های جنسی، در تنهایی و انزوای عمیقی قرار دارند و این وضعیت نتیجه میراثی از مردانگی ناکارآمد و قدیمی است که آن‌ها را به قربانیانی تبدیل می‌کند که احساس ناتوانی غیرضروری می‌کنند. این دیدگاه با موج نوی فمینیسم دهه ۱۹۶۰ هم‌زمان شد، زمانی که رهبران برجسته‌ای مانند مارتین لوتر کینگ درباره برابری و همبستگی سخن گفتند، اما مردان به تدریج نسبت به هویت مردانه خود دچار تردید شده و درباره مفهوم مردانگی دچار سردرگمی شدند.

برای مثال، تاریخ‌نگار آرتور شلزنجر جونیور^۳ در مقاله‌ای در سال ۱۹۵۸ هشدار داد که مردان آمریکایی دیگر مانند گذشته از هویت مردانگی‌شان اطمینان ندارند و این نگرانی‌ها با گذشت دهه‌ها بیشتر شد. با این‌که نگرانی‌های او تا حدی به نوستالژی تاریخی و تصور روزگار خوش گذشته بازمی‌گردد، اما در دهه ۱۹۶۰ «راز مردانگی» که ترکیبی از مردی متین، مسئول و بی‌احساس بود، به عنوان یک تصویر نادرست و کاذب آشکار شد. تلاش‌های مداوم مردان برای تثبیت یک هویت پایدار و معتبر مردانه همچنان بی‌نتیجه باقی ماند و این نشان‌دهنده نیاز مبرم به بازتعریف مفهوم مردانگی در جامعه مدرن است (کیمل؛ ۲۰۰۶، ۱۷۳).

کیمل همچنین اشاره می‌کند که در دهه‌های پایانی قرن بیستم و آغاز قرن بیست و یکم، بحران مردانگی در آمریکا به طور خاص در میان مردان طبقه متوسط شهری شکل گرفت که شاهد تغییرات فرهنگی و اجتماعی گسترده بودند. مردان این دوره با چالش از دست دادن هویت سنتی خود به عنوان نان‌آور و محافظ خانواده مواجه شدند و این بحران را ناشی از «فمینیزه شدن» جامعه و حضور پررنگ زنان و اقلیت‌ها در حوزه‌های کاری و اجتماعی می‌دانستند. برای مثال، مردان جستجو می‌کردند تا هویت خود را از طریق بروز مردانگی سخت و مؤکد در گروه‌های مردانه‌ای مانند اجتماعات مسیحیان عضلانی یا فعالیت‌هایی چون اردوهای طبیعت‌گردی، ورزش‌های سخت، و کلوپ‌های پسرانه بازسازی کنند. این تلاش‌ها به نوعی واکنشی در برابر تغییرات اجتماعی و کاهش نقش مردانه سنتی تلقی می‌شد که مردان را به تلاش برای جستجوی خود در عرصه‌هایی خارج از محیط کاری سوق می‌داد.

در کنار این مسائل، بازسازی مردانگی به شکلی دیگر در تخیل فرهنگی و ادبیات سفر و فانتزی‌های نظامی نیز نمود یافت. نویسندگان و فیلمسازان مردانه با خلق فضاهای بکر و ناشناخته، تصاویر مردان هجومی و ماجراجویانه در مرزهای تمدن ارائه دادند تا نمادی از مقاومت در برابر «فمینیزه شدن» شهرنشینی و زندگی مدرن باشد. همچنین، گروه‌هایی مانند مسیحیت عضلانی، با بازخوانی نقش‌های مذهبی به عنوان نمادهایی از قدرت نظامی و مردانگی، به نوعی واکنش فرهنگی ارائه دادند. در نهایت، تنش‌ها پیرامون حضور زنان و اقلیت‌ها در نهادهای نظامی باعث شد بحث‌های جدی درباره تعریف مردانگی و نقش آن در فضایی کاملاً مردانه، مانند ارتش

6. Kimmel

7. Betty Friedan

8. Arthur M. Schlesinger Jr

شکل بگیرد. این بحران در آمریکا به طور کلی بازتاب‌دهنده کشمکش‌های عمیق اجتماعی برای تعریف مجدد جایگاه مردان در جامعه‌ای در حال تغییر بود (همان، ۲۰۴ و ۲۰۵).

در مجموع، کیمل معتقد است که مردانگی در هزاره جدید با تأکید بر ظاهر بدن، توانایی‌های جسمانی و قابلیت‌های جنسی، واکنشی به تحولات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی محسوب می‌شود که در آن مردان با نمایش بدنی و نشان دادن نشانه‌های قدرت نمادین، برای حفظ جایگاه خود تلاش می‌کنند. این روند تناقضاتی را نیز به همراه دارد، از جمله اضطراب و نگرانی‌های عمیق که در پس ظواهر یافت می‌شوند (همان، ۲۲۱ و ۲۲۲).

یکی از مهم‌ترین رویکردهای نظری دیگر در تبیین مفهوم پسربودگی جدید، نظریه «مردانگی فراگیر»^۹ اریک اندرسون^{۱۰} است. اندرسون استدلال می‌کند که با کاهش هموفوبیا و تضعیف هنجارهای سنتی مردانگی در جوامع غربی، الگوهای جدیدی از مردانگی و به تبع آن پسربودگی شکل گرفته‌اند که در آن‌ها پسران آزادی بیشتری برای ابراز هیجانات، صمیمیت عاطفی، مراقبت از دیگران و فاصله گرفتن از الگوهای سخت‌گیرانه و سلطه‌جویانه مردانگی سنتی دارند. در این چارچوب، هویت پسرانه دیگر صرفاً بر پایه قدرت، پرخاشگری و رقابت تعریف نمی‌شود، بلکه ویژگی‌هایی مانند همدلی، پذیرش تفاوت‌ها، روابط عاطفی نزدیک با همسالان و انعطاف‌پذیری جنسیتی نیز به عنوان مؤلفه‌های مشروع هویت پسرانه شناخته می‌شوند. از این منظر، «پسربودگی جدید» محصول تغییرات فرهنگی و کاهش هموهیستری^{۱۱} است؛ وضعیتی که در آن ترس از همجنس‌پنداشته شدن، دیگر نقش مسلطی در تنظیم رفتارهای پسران ایفا نمی‌کند و امکان ظهور اشکال متنوع‌تری از هویت و کنش‌های پسرانه فراهم می‌شود (اندرسون، ۲۰۰۹).

کریس شیلینگ^{۱۲}: بدن و جامعه

برای فهم «پسربودگی جدید»، تأکید بر تأثیر جامعه بر بدن اهمیت دارد؛ زیرا ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، رفتارهای سلامتی، مراقبت و هنجارهای جنسیتی را شکل می‌دهند. در این زمینه، می‌توان به یکی از نظریه‌های مهم این حوزه اشاره کرد. کریس شیلینگ از پرکارترین نظریه‌پردازان فرهنگی بدن در سال‌های اخیر به شمار می‌آید. او با بازاندیشی درباره شیوه‌های دگرگون‌شده و رویکردهای جدید به بدن، بیان می‌کند که بدن‌های ما فرایندهایی در حال تکوین‌اند که می‌توان به‌طور آگاهانه در آن‌ها مداخله کرد و آن‌ها را تغییر داد؛ و این امر بخشی از ساخت هویت فردی است. به نظر شیلینگ، فردگرایی یکی از عوامل مهم این تحول در نگرش به بدن است؛ زیرا مسئولیت فردی جای چارچوب‌های فرهنگی و سنتی معنا را گرفته و حس فقدان کنترل بر بسیاری از عرصه‌های زندگی مدرن، افراد را به سرمایه‌گذاری بر چیزی سوق داده است که گمان می‌کنند تا حدی بر آن کنترل دارند؛ یعنی بدن.

9. Inclusive Masculinity

10. E. Anderson

11. Homophobia

12. Chris Shilling

شیلینگ برای فهم این فرایندها سه مقوله مطرح می‌کند: طرح‌های بدنی، گزینه‌های بدنی و رژیم‌های بدنی. طرح‌های بدنی، که از گزینش‌گر گرفته شده‌اند، به تلاش‌هایی اشاره دارند که با بهره‌گیری از دانش و ابزارهای مدرن و به‌صورت عقلانی و تکنولوژیک، بدن را قالب‌بندی و پرورش می‌دهند؛ از روش‌های ساده‌ای مانند رژیم‌های غذایی سخت تا شیوه‌های پیچیده‌تری مانند ورزش‌های سنگین روزانه. گزینه‌های بدنی نیز دامنه امکانات زندگی در بدن را گسترش می‌دهند؛ برای مثال، توسعه واقعیت مجازی و فناوری‌های جراحی، امکان دگرگون‌سازی اساسی بدن را برای افراد فراهم می‌کند. در نهایت، رژیم‌های بدنی از الگوهای انضباطی سخت‌گیرانه سخن می‌گویند که شیلینگ ریشه آن‌ها را در ریاضت‌های مذهبی قرون وسطی می‌بیند، هرچند برخی صورت‌های افراطی انضباط و انکار نفس در جهان معاصر، مانند تمرین‌های شدید برای آمادگی در رقابت‌های ورزشی طاقت‌فرسا، نیز می‌توانند در همین چارچوب فهم شوند (نظریه فرهنگی، اسمیت و ریلی، ۱۳۹۴: ۴۹۰ و ۴۹۱).

بورديو^۱: سرمایه نمادین و پسر بودگی جدید

در تحلیل معاصر از مفاهیم مرتبط با جنسیت، "پسر بودگی" به عنوان یک بازتعریف نوین از مردانگی مطرح می‌شود. این رویکرد بر پذیرش گشوده احساسات، پذیرش مسئولیت در نقش‌های مراقبتی و اتخاذ رفتارهایی که با ریسک‌پذیری کمتری همراه است، تأکید دارد. در این میان، "سرمایه نمادین" نقشی کلیدی ایفا می‌کند؛ زیرا می‌تواند اشکال خاصی از پسر بودگی را مشروعیت بخشیده و آن‌ها را مطلوب سازد. به تبع آن، کنشگران اجتماعی برای کسب یا حفظ جایگاه مطلوب خود در ساختارهای اجتماعی، ناگزیر به بهره‌گیری از این اشکال نوین مردانگی روی می‌آورند.

در تبیین این پدیده، نظریه پیر بورديو در خصوص سرمایه نمادین راهگشاست. بورديو، سرمایه نمادین را اعتبار، شهرت و شناسایی اجتماعی تعریف می‌کند که قابلیت تبدیل به سایر اشکال سرمایه (اقتصادی، فرهنگی، آموزشی یا اجتماعی) را داراست و جایگاه افراد را در "میدان‌های" اجتماعی تعیین می‌نماید. او بیان می‌دارد: «من به هر نوع از سرمایه ای (اقتصادی، فرهنگی، تحصیلی یا اجتماعی) چنانچه بر اساس مقولات دریافت، دریافت شود، به اصول بینش و تقسیم، به نظام‌های طبقه بندی، به قالب‌های طبقه بندی کننده، قالب‌های شناختی که حداقل تا اندازه ای محصول درون کالبدی شدن ساختارهای عینی میدان مربوطه یعنی ساختار توزیع سرمایه در میدان مربوطه هستند، سرمایه نمادین می‌گویم» (بورديو، ۱۹۹۴: ۱۶۱).

سرمایه نمادین نشان می‌دهد که سرمایه‌های اقتصادی، فرهنگی یا اجتماعی، زمانی که در قالب‌هایی شناخته‌شده و مشروع ارائه شوند، به شکلی مؤثر به عنوان سرمایه عمل می‌کنند. بورديو در این باره می‌افزاید: «از آنجا که سرمایه نمادین چیزی نیست جز سرمایه اقتصادی زمانی که شناخته و به رسمیت شناخته شود، وقتی که این سرمایه بنا بر مقولات دریافتی که تحمیل می‌کند، شناخته شود، روابط قدرت نمادین بدان تمایل می‌یابند که روابط قدرتی را که فضای اجتماعی را ساخته اند، بازتولید و تقویت کنند» (بورديو، ۱۹۸۷: ۱۶۰).

14. Pierre Bourdieu

بنابراین، درک رابطه متقابل بین پسرودگی نوین و سرمایه نمادین، نیازمند توجه به چگونگی مشروعیت‌بخشی اجتماعی به این اشکال جدید مردانگی از طریق سازوکارهای سرمایه نمادین و همچنین نقش این سرمایه در بازتولید یا دگرگونی ساختارهای قدرت اجتماعی است.

با اتکا به چارچوب نظری ترسیم‌شده در ادبیات تحقیق که انواع مردانگی و دگردیسی‌های آن را در بستر جامعه جدید مورد واکاوی قرار داده، و نیز با مرور انتقادی خلأهای نظری موجود، مجموعه‌ای از مفاهیم کلیدی در جدول شماره ۱ انسجام‌یافته‌اند. این مفاهیم که حاصل تلفیق رویکردهای جامعه‌شناختی و روان‌شناختی مطالعات پیشین هستند، نه به‌عنوان پیش‌فرض، بلکه به‌مثابه ابزارهای تحلیلی درجهت همبستگی مستقیم با یافته‌های تحقیق حاضر تدوین شده‌اند؛ به‌گونه‌ای که هر مفهوم، وجهی از صورت‌بندی‌های جدید پسرودگی را بازتاب می‌دهد و امکان خوانشی منسجم از لایه‌های چندگانه هویت‌سازی جنسیتی را در زیست‌جهان پسران این مطالعه، فراهم می‌آورد.

جدول ۱- مفاهیم استخراج شده

مفاهیم	تعریف مختصر
هویت پسرانه	شیوه‌ی زیست پسر بودن در نوجوانی، شامل رفتار، ظاهر و جایگاه اجتماعی
پسرودگی جدید	سبک‌های نوظهور هویت یابی پسران با تاکید بر ابزاری‌گری، توجه به ظاهر و حساسیت نسبت به جایگاه
سرمایه نمادین	اعتبار و ارزش اجتماعی حاصل از ظاهر، رفتار و سبک حضور
نمایش‌گری	تلاش برای دیده شدن و برجسته سازی ویژگی‌ها
بدن‌مندی	توجه به بدن، آراستگی و بازآرایی ظاهر
ابزاری‌گری	استفاده از ظاهر، رفتار و مهارت‌ها برای کسب هدف‌های اجتماعی
پسر کاریزماتیک	توانمندی در جذب دیگران، مرکزیت در جمع و مهارت ارتباطی
پسر خودساخته	تلاش فردی، استقلال و ساخت جایگاه بدون تکیه بر خانواده

روش و داده‌های پژوهش

پژوهش حاضر ناظر بر مطالعه دشوار و ظریفِ فهمِ گونه‌های پسرودگی است. بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که روش کیفی، انتخاب مناسبی برای شناخت لایه‌های پنهان و تجربه‌زیسته نوجوانان در حوزه پسرودگی است. در این مطالعه، تحلیل داده‌ها با استفاده از کدگذاری مضمونی انجام شده است؛ روشی که مطابق با توضیح گیبز (۲۰۰۷)، شامل شناسایی بخش‌هایی از متن و دسته‌بندی آن‌ها بر اساس مضامین مشترک است و امکان می‌دهد داده‌ها در قالب چارچوبی مفهومی سازمان‌دهی شوند. در این پژوهش، ابتدا مصاحبه‌ها به‌صورت خطبه‌خط کدگذاری شدند، سپس کدهای مشابه در قالب مضامین اولیه دسته‌بندی گردیدند و در نهایت این مضامین با توجه به شباهت‌ها و تفاوت‌های تجربه زیسته نوجوانان، به صورت‌بندی‌های متمایز پسرودگی تبدیل شدند.

مشارکت کنندگان پژوهش شامل سیزده نفر از نوجوانان پسر دانش آموز پایه دوازدهم (۱۸ ساله) شهر صومعه سرا هستند (جدول ۲). انتخاب مشارکت کنندگان به شیوه نمونه‌گیری در دسترس انجام شد و فرایند نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. مصاحبه‌ها به صورت نیمه ساخت یافته و در محیط‌های صمیمانه‌ای همچون پارک انجام شد تا مشارکت کنندگان بتوانند با راحتی بیشتری درباره تجربه‌های جنسیتی و هویتی خود صحبت کنند. هر مصاحبه بین ۳۰ تا ۵۵ دقیقه زمان برده و کل فرایند گردآوری داده‌ها طی حدود یک ماه انجام شده است.

برای رعایت اصول اخلاق پژوهش، تمامی اسامی مشارکت کنندگان به صورت مستعار ذکر شده و هیچ اطلاعات قابل شناسایی در متن پژوهش ارائه نشده است. رضایت مشارکت کنندگان پس از توضیح هدف پژوهش، نحوه استفاده از داده‌ها، تضمین محرمانگی اطلاعات و حق انصراف در هر مرحله، به صورت رضایت شفاهی ثبت شده اخذ گردید. برای افزایش اعتبار پژوهش، در پایان هر مصاحبه، محتوای گفته‌های مشارکت کننده برای او بازخوانی شد تا صحت و کفایت آن تأیید شود؛ روشی که مطابق با بلیکی (۱۳۹۰: ۱۹۷)، به عنوان اعتبار اعضا شناخته می‌شود و تضمین می‌کند یافته‌ها مستقیماً از داده‌های میدانی استخراج شده‌اند.

جدول ۲- مشخصات مصاحبه شوندگان

اسامی	شغل پدر	شغل مادر	تحصیلات پدر	تحصیلات مادر	درآمد ماهانه خانواده (میلیون تومان)
نیما	معلم	کارمند	لیسانس	لیسانس	۴۰
سام	ازاد	خانه دار	دیپلم	دیپلم	۲۰
آرین	ازاد	آرایشگر	لیسانس	دیپلم	۵۰
اراد	ازاد	ازاد	دیپلم	دیپلم	۴۰
نیما	کارمند	خانه دار	لیسانس	لیسانس	۲۵
امیر	مکانیک	خانه دار	زیر دیپلم	دیپلم	۵۵
سعید	راننده	خانه دار	دیپلم	دیپلم	۲۰
مهران	کارمند	کارمند	لیسانس	لیسانس	۴۰
سینا	ازاد	خانه دار	لیسانس	دیپلم	۳۵
مجتبی	ازاد	خانه دار	کاردانی	لیسانس	۳۰
سهیل	املاک	خانه دار	لیسانس	دیپلم	۴۰
مهرداد	مدیر مدرسه	پرستار	فوق لیسانس	لیسانس	۴۰
مانی	ازاد	ازاد	لیسانس	دیپلم	۳۵

یافته‌های پژوهش

تحلیل تماتیک داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها نشان داد که تجربه‌های نوجوانان صومعه‌سرا در حوزه پسربودگی، نه یک‌دست و یکنواخت، بلکه متکثر و چندلایه است. در فرایند کدگذاری، مجموعه‌ای از مضامین مشترک و متمایز در روایت‌های مشارکت‌کنندگان آشکار شد که هر یک شیوه خاصی از مواجهه با بدن، هویت، روابط همسالان، رسانه‌ها و انتظارات فرهنگی را بازنمایی می‌کرد. این مضامین پس از پالایش و مقایسه، در قالب هفت سنخ یا صورت‌بندی متمایز پسربودگی سامان یافتند؛ سنخ‌هایی که نه به‌عنوان دسته‌بندی‌های از پیش‌ساخته، بلکه به‌مثابه الگوهای برآمده از تجربه زیسته نوجوانان قابل فهم‌اند. این بخش به معرفی و تحلیل این هفت سنخ می‌پردازد و نشان می‌دهد چگونه هر یک از آن‌ها شیوه‌ای خاص از ساخت هویت مردانه را در زمینه اجتماعی شهر صومعه‌سرا بازتاب می‌دهد.

سنخ پسر خودساخته: مردی از جنس تلاش

سنخ «پسر خودساخته» نماینده نوعی مردانگی نوین است که بر پایه استقلال فردی، تلاش مستمر، و بی‌نیازی نسبی از خانواده شکل می‌گیرد. این پسران نوجوان، مردانگی را نه از طریق اتکای به قدرت پدرانه، بلکه از خلال کار، برنامه‌ریزی روزانه، و ساختن موقعیت شخصی خود تعریف می‌کنند. برای نمونه، آرین با نظم روزانه‌اش میان کار، استودیو و باشگاه، خود را در مسیر ساختن آینده می‌بیند «از صبح میرم سرکار ساعت ۲ مرخص میشم، بعدش میرم یه سر رشت استودیو، بعدش وقت شد میرم باشگاه...». سام نیز با تأکید بر مستقل ساختن خود از کودکی، بر نوعی خودبسندگی و مقاومت در برابر قضاوت دیگران دلالت می‌کند («از وقتی به خودم اومدم شروع کردم به مستقل ساختن خودم... نظرهای منفی و مثبت بقیه تأثیر مستقیم تو زندگیم نداره...»). نیما هم موفقیت را نتیجه تلاش شخصی و نه پارتی یا شانس می‌داند «اگه چیزی رو خواستم، رفتم دنبالش، نه با پارتی و نه با شانس، فقط با جون کردن...».

از منظر بوردیو، این سنخ را می‌توان به‌مثابه کنشی برای کسب سرمایه اقتصادی، فرهنگی و نمادین فهم کرد. حضور در فضاهایی مانند کار، باشگاه و فعالیت‌های روزمره برنامه‌ریزی‌شده، فقط کنش‌های فردی نیستند، بلکه راهی برای نمایش مردانگی و کسب مشروعیت در میدان هم‌سالان‌اند. در این میان، بی‌نیازی از خانواده و تأکید بر خودساختگی، به سرمایه نمادینی تبدیل می‌شود که جایگاه اجتماعی این پسران را تقویت می‌کند. بنابراین، «پسر خودساخته» صرفاً یک تیپ شخصیتی نیست، بلکه صورت‌بندی تازه‌ای از مردانگی در بستر تحولات اجتماعی و فرهنگی امروز است.

سنخ پسر خوش‌تیپ و فرم‌دار: زیبایی‌شناسی مردانه

در مطالعات معاصر پسر‌بودگی، دیگر تصویر سنتی پسرانگی صرفاً خشن، بی‌احساس یا ضدزیبایی جای خود را به هویت‌هایی داده است که در آن ظاهر، فرم بدن و سبک پوشش نقش مهمی در ساختن خود ایفا می‌کنند. سنخ «پسر خوش‌تیپ و فرم‌دار» دقیقاً از همین تحول حکایت دارد؛ پسرانی که با تمرکز بر تیپ خاص، جراحی زیبایی و بدنسازی، زیبایی و تناسب اندام را بخشی از پروژه هویت‌یابی خود کرده‌اند. برای نمونه، مانی (۱۶ ساله) می‌گوید: «هرروز با یه رنگ شلوار و پیراهن و تن‌تاپ می‌زنم، اولد مانی تیپ مورد علاقه‌مه...»، که نشان می‌دهد انتخاب لباس برای او صرفاً پوشش نیست، بلکه بیانی از سلیقه و هویت است. سام (۱۷ ساله) نیز با این روایت که «عمل بینی انجام دادم چون حس می‌کردم نیاز به اصلاح دارم... بعدش حس بهتری گرفتم...» بدن را به امری قابل اصلاح و هماهنگ با معیارهای زیبایی تبدیل می‌کند. همچنین آراد (۱۵ ساله) با این بیان که «ورزش بدنسازی به روحیه شادابی کمک می‌کنه، بعد چند ماه خودتو تو آینه می‌بینی عشق می‌کنی...» بدنسازی را نه فقط فعالیتی ورزشی، بلکه تجربه‌ای لذت‌بخش برای شکل‌دادن به بدن و افزایش اعتماد به نفس توصیف می‌کند. از این منظر، بدن خوش‌فرم و تیپ خاص در این سنخ، تنها وسیله‌ای برای جذابیت نیست، بلکه به سرمایه‌ای نمادین و سازنده هویت در میدان نوجوانی تبدیل شده است.

سنخ پسر کاریزماتیک و مرکز جمع: پسرِ حال‌خوب‌کن جمع

سنخ «پسرِ حال‌خوب‌کن جمع»، که با نام «پسر کاریزماتیک و مرکز جمع» نیز شناخته می‌شود، به فردی اطلاق می‌شود که با شوخ‌طبعی، انرژی مثبت و توانایی ایجاد صمیمیت، نقش محوری در پویایی گروه دوستان یا جمع‌های همسالان ایفا می‌کند؛ او کسی است که حضورش باعث می‌شود دیگران احساس بهتری داشته باشند و جمع از یکنواختی خارج شود. این نقش، که در روایت‌های نوجوانان و جوانان ایرانی بارها منعکس شده، توسط سعید با جمله «تو هر اکیپی که رفتم گفتن تو نباشی جمع‌مون حال نمیده...»، امیر (۱۶ ساله) با تأکید بر اینکه «شوخ‌طبعی و انرژی مثبت نصف ماجراست، نصف دیگه‌ش عزت نفسه...»، و نیما که معتقد است «باید بگه بخنده دل همه رو به دست بیاره با شوخیاش...» به تصویر کشیده شده است. این سنخ، نوعی «سرمایه فرهنگی غیررسمی» محسوب می‌شود که با ایجاد شادی و تعدیل فشارهای روزمره، به «مقاومت نرم» در برابر افسردگی جمعی کمک کرده و «انسجام عاطفی گروه» را تقویت می‌کند؛ هرچند ممکن است در حاشیه ساختارهای رسمی قرار گیرد و گاه با برچسب‌هایی چون «بچه شلخته» مواجه شود، اما در نهایت نقش غیرقابل انکار خود را در «تاب‌آوری گروه» و «معناتفرینی» غیررسمی ایفا می‌کند.

سنخ پسر روشن‌فکر و منتقد فرهنگی: مردی با ذهن باز

سنخ «پسر روشن‌فکر و منتقد فرهنگی»، که با ویژگی‌هایی چون «مردی با ذهن باز»، «علاقه به مطالعه»، و «ظاهر و رفتار مهربان» شناخته می‌شود، به وضوح از الگوی مردانگی هژمونیک فاصله گرفته و به سوی «مردانگی نرم» (soft masculinity) حرکت کرده است؛ این رویکرد که با بازاندیشی، همدلی، و خودآگاهی همراه است، مردانگی را نه به مثابه سلطه، بلکه به عنوان گفت‌وگو

و معنا جست‌وجو می‌کند. نمونه‌هایی چون سینا (۱۷ ساله) که تأکید دارد «مرد بودن به ظاهر و رفتار نیست، به دل هستش... جامعه ما پر از اشتباهه...»، مهران که بیان می‌کند «دوست داشتم تو دهه پنجاه و چهل زندگی می‌کردم، با نسل جدید ارتباط کمی دارم...»، و امیر که علاقه‌اش را به «گرفتن مدرک زبان از doulingo» و دنبال کردن «چنل امید و مهران» نشان می‌دهد، گویای این تحول فرهنگی در نسل جدید هستند. در بافت فرهنگی ایران، به‌ویژه در مناطق شهری، مردانگی سنتی با کار فیزیکی، سکوت، و فاصله‌گیری از احساسات تعریف می‌شده است، اما این سنخ جدید با گرایش به مطالعه و بیان احساسات، نوعی «مردانگی مهاجر» را بازنمایی می‌کند؛ مردی که از الگوهای سنتی فاصله گرفته و در فضای رسانه‌ای و آموزشی جدید در حال بازتعریف خود است. ورود رسانه‌ها، شبکه‌های اجتماعی، و آموزش‌های غیررسمی به بافت‌های محلی، باعث شده تا این نسل، به جای تأکید بر قدرت فیزیکی یا سکوت مردانه، بر ارتباط، مطالعه، و ذهن باز تمرکز کنند؛ این تحول را می‌توان در چارچوب «مردانگی شبکه‌ای» تحلیل کرد؛ مردانگی‌ای که در تعامل با رسانه‌ها، روابط مجازی، و گفتمان‌های جدید شکل می‌گیرد و مردانگی را به یک پروژه باز و قابل مذاکره تبدیل کرده است. این پسران، با ذهنی باز و رفتاری مهربان، نه تنها در حال بازتعریف خود هستند، بلکه در حال بازتعریف مردانگی در جامعه‌ای که هنوز میان سنت و مدرنیته در نوسان است.

سنخ پسر آرام و منطقی: مردی با ذهن حل‌گر

سنخ «پسر آرام و منطقی» یا «مردی با ذهن حل‌گر»، به پسری اطلاق می‌شود که با اتکا به ویژگی‌هایی چون تفکر تحلیلی، پرهیز از پرخاشگری و ایفای نقش راهنما در جمع، از الگوهای سنتی مردانگی فاصله گرفته و به سوی نوعی «مردانگی عقلانی و تأمل‌گرانه» حرکت کرده است؛ این رویکرد به‌جای نمایش قدرت یا سلطه، بر توانایی حل مسئله و درک پیچیدگی‌های اجتماعی تأکید دارد. نمونه‌هایی از این سنخ عبارتند از سام که برای عبور از چالش‌ها می‌گوید: «سعی می‌کنم منطقی فکر کنم، از مامانم یا دوستم کمک می‌گیرم...»، مجتبی که بیان می‌کند «از نظر بقیه مهربون و آدم آروم و منطقی‌ام...» و امیر که راهبرد خود را چنین توصیف می‌کند: «مشکلی پیش بیاد اول حقمو می‌گیرم، بعدش خودمو درگیرش نمی‌کند».

این سنخ که در نظریات جامعه‌شناختی می‌توان آن را ذیل «مردانگی بازتابی» یا «مردانگی گفت‌وگویی» تحلیل کرد، نشان‌دهنده تغییرات عمیق در بافت‌های محلی است؛ جایی که مردانگی دیگر صرفاً با سکوت، اقتدار پدرانه یا قدرت فیزیکی تعریف نمی‌شود، بلکه در تعامل با تحولات آموزشی و رسانه‌ای، به پروژه‌ای عقلانی و قابل مذاکره تبدیل شده است. در حالی که نسل‌های پیشین در چنین بافت‌هایی بیشتر به اطاعت و پنهان‌سازی احساسات تشویق می‌شدند، این نسل با صراحت از «حق خود» و «تفکر منطقی» سخن می‌گوید. در واقع، این پسران با ذهنی حل‌گر و رفتاری آرام، نماد گذار به مردانگی مشارکتی هستند؛ مردانگی‌ای که در آن فرد نه تنها به خودآگاهی رسیده، بلکه در تعامل با دیگران به دنبال راه‌حل‌های مشترک است و جایگزینی برای سلطه در جامعه‌ای که در نوسان میان سنت و مدرنیته است، پیشنهاد می‌دهد.

سنخ پسر منتقد جمع‌های پسرانه: تنهایی امن‌تر از جمع آلوده

سنخ «پسر منتقد جمع‌های پسرانه» یا «تنهایی امن‌تر از جمع آلوده»، به پسری اطلاق می‌شود که با بی‌اعتمادی به جمع‌های مردانه، فاصله‌گیری از روابط سطحی و نگرانی از تأثیرات منفی گروه‌ها، نوعی زیست فردمحور و محتاطانه را برمی‌گزیند. این سنخ، برخلاف الگوهای سنتی پسرانگی که بر هم‌نوایی، رقابت و حضور پررنگ در جمع‌های هم‌جنس تأکید دارند، ترجیح می‌دهد در خلوت خود بماند و هویت‌اش را از فشارهای جمعی و الگوهای رایج بازسازی کند. نمونه‌هایی مانند آراد که می‌گوید: «جمع‌های الان بری اون آدم سابق نیستی...»، مهرداد که اعتراف می‌کند: «من فقط با یک نفر دوستام، چون خیلی از پسرای الان منفی و بد شدن...»، و سهیل که باور دارد: «دو تا دوست فابریک بهتر از ده تا آشنا هستن...»، نشان می‌دهند که این سنخ، تنهایی را نه به‌مثابه انزوا، بلکه به‌عنوان فضایی امن‌تر برای حفظ آرامش درونی و استقلال فکری تجربه می‌کند.

این پسران، در عین فاصله گرفتن از جمع‌های گسترده، نوعی «سرمایه فرهنگی» خاص برای خود می‌سازند؛ سرمایه‌ای که بر استقلال روانی، حساسیت عاطفی، تفکر سنجیده و تمایز از رفتارهای رایج هم‌سالان استوار است. در نگاه دیگران، آن‌ها ممکن است به‌عنوان «پسران متفاوت»، «مردان اندیشمند» یا «افراد آرام و عمیق» شناخته شوند. چنین جایگاهی، برخلاف منزلت‌های مبتنی بر قدرت جسمی یا برون‌نمایی اجتماعی، از دل برداشت‌های فرهنگی و معنوی از شخصیت فرد شکل می‌گیرد. در این معنا، این سنخ از پسرانگی نه صرفاً کناره‌گیری از جمع، بلکه نوعی بازتعریف ارزشمندی فردی است که در آن، فاصله از هیاهوی گروهی به ابزاری برای حفظ سلامت روان، نظم ذهنی و اصالت شخصی بدل می‌شود.

از منظر تحول فرهنگی، این سنخ نشانه‌ای از گذار از مردانگی سنتی به مردانگی‌های متنوع‌تر و انسانی‌تر است. در گذشته، مردانگی بیشتر با نان‌آوری، قدرت‌طلبی، سکوت و سرکوب احساسات تعریف می‌شد، اما نسل جدید با تجربه رسانه‌ها، آگاهی روانی و تغییرات سبک زندگی، این تعریف‌ها را به چالش کشیده است. پسر منتقد جمع‌های پسرانه، به‌جای پیروی از منطق رایج مردانگی سلطه‌گر، به دنبال ساختن شکلی تازه از مرد بودن است؛ شکلی که در آن، تنهایی می‌تواند انتخابی آگاهانه، و فاصله گرفتن از جمع، راهی برای مقاومت در برابر فشارهای مخرب گروهی باشد. به این ترتیب، این سنخ نه‌تنها بیانگر تغییر در الگوی روابط پسران نوجوان است، بلکه نشان می‌دهد مردانگی می‌تواند از مسیر تأمل، احتیاط و انتخاب‌گری، صورتی انسانی‌تر و چندلایه‌تر پیدا کند.

سنخ پسر سرمایه‌محور و واقع‌گرا: پول، قدرت و مردانگی

سنخ پسر سرمایه‌محور نمایانگر نوعی هویت مردانه است که در آن «پول»، «قدرت اقتصادی» و «توانایی سرمایه‌سازی» به‌عنوان معیارهای اصلی ارزشمندی فرد و تعریف مردانگی عمل می‌کنند. در این سنخ، سرمایه اقتصادی نه فقط ابزار تأمین نیازها، بلکه نشانه‌ای از قدرت، احترام و مشروعیت اجتماعی است؛ چیزی که در جامعه‌شناسی بوردیوی از آن با عنوان سرمایه نمادین یاد می‌شود. این سرمایه

نمادین از طریق مالکیت منابع مالی، توانایی کسب درآمد و قابلیت تبدیل پول به جایگاه اجتماعی تولید می‌شود و به فرد امکان می‌دهد در سلسله‌مراتب اجتماعی خود را «مرد واقعی» نشان دهد.

روایات این سنخ به‌خوبی این منطق را آشکار می‌کنند. نیما می‌گوید: «فقط و فقط پول، می‌تونید تست کنید ببینید رفتار آدم‌ها چطوره...»؛ این روایت نشان می‌دهد که او روابط انسانی را تابع مستقیم میزان سرمایه می‌داند و معتقد است پول تعیین‌کننده کیفیت رفتار دیگران است. امیر نیز تأکید می‌کند: «مرد واقعی باید سرمایه‌دار باشد یا در حال سرمایه‌دار شدن باشد...»؛ در این روایت، مردانگی به یک پروژه اقتصادی تبدیل می‌شود و ارزش مرد نه در اخلاق، شخصیت یا توانایی‌های عاطفی، بلکه در «مسیر سرمایه‌دار شدن» تعریف می‌گردد. آراین نیز می‌گوید: «تو این دوره پول نداشته باشی نگاتم نمی‌کنن...»؛ این جمله نشان‌دهنده تجربه زیسته‌ای است که در آن فقدان سرمایه اقتصادی به معنای حذف از میدان توجه و احترام اجتماعی است.

در مجموع، این سنخ مردان را در چرخه‌ای قرار می‌دهد که در آن کسب سرمایه مادی و نمادین هدف نهایی است و مردانگی به‌طور کامل با موفقیت اقتصادی گره می‌خورد. چنین نگرشی باعث می‌شود سایر ابعاد هویت انسانی (از اخلاق و عاطفه گرفته تا خلاقیت و معنویت) در حاشیه قرار گیرند و فرد در دام کلیشه‌های قدرت‌محور و اقتصادمحور گرفتار شود. در این چارچوب، پول نه فقط ابزار، بلکه معیار ارزشمندی، احترام و حتی امکان دیده‌شدن است؛ و همین امر این سنخ را به یکی از بارزترین نمونه‌های پیوند میان سرمایه اقتصادی و سرمایه نمادین در ساخت هویت مردانه تبدیل می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

در شهرهایی مانند صومعه‌سرا، تضاد میان سنت و مدرنیته به‌شدت ملموس است. نوجوانان در این فضا با فشارهای متضاد روبه‌رو هستند: از یک‌سو، انتظارات سنتی خانواده، مدرسه و جامعه؛ و از سوی دیگر، تأثیرات گسترده رسانه‌ها، فضای مجازی و فرهنگ جهانی. این تضاد، زمینه‌ساز شکل‌گیری سبک‌های متنوعی از مردانگی شده که در قالب سنخ‌های شناسایی‌شده در این شهر قابل مشاهده‌اند.

برخلاف مطالعاتی که مردانگی را در قالب‌های خشونت‌محور، سلطه‌طلب یا ضدزنانه بررسی می‌کنند، این تحقیق نشان داد که مردانگی در میان نوجوانان مورد مطالعه در شهر صومعه‌سرا می‌تواند با زیبایی، آرامش، تفکر، تنهایی، تلاش و حتی نقد همراه باشد. این یافته‌ها، چالش جدی‌ای برای نظریه‌های کلاسیک مردانگی ایجاد می‌کنند که اغلب بر قدرت، رقابت و سلطه تأکید دارند. اهمیت این تحقیق در بافت خاص صومعه‌سرا نهفته است. این شهر، با جمعیتی محدود، ساختار اجتماعی سنتی و دسترسی نسبی به رسانه‌ها، نمونه‌ای از شهرهای کوچک ایران است که در حال تجربه تغییرات فرهنگی عمیق هستند. نوجوانان پسر در چنین فضاهایی، درگیر فرآیندهای پیچیده‌ای از هویت‌یابی هستند که هم تحت تأثیر ساختارهای محلی‌اند و هم در معرض جریان‌های جهانی.

یافته‌های این پژوهش، که سنخ‌شناسی متنوعی از اشکال پسرودگی را در میان پسران این مطالعه ترسیم می‌کند، در کلیت خود با روندهای گزارش‌شده در ادبیات موجود درباره تحولات مردانگی در ایران هم‌خوان است. پژوهش‌های داخلی از جمله مطالعه کیفی ذکایی و میرزایی (۱۳۸۴) و تحلیل نشانه‌شناختی ذکایی و ویسی (۱۴۰۰) نشان داده‌اند که مردانگی در ایران از الگوهای سنتی مبتنی بر قدرت و

اقتدار فاصله گرفته و به سوی برداشت‌های چندلایه، انعطاف‌پذیر و تجربه‌محور حرکت کرده است؛ امری که در سنخ‌هایی چون «پسر روشن‌فکر و منتقد فرهنگی» و «پسر آرام و منطقی» در یافته‌های این پژوهش بازتاب می‌یابد.

همچنین، هم‌پوشانی معناداری میان نتایج این مطالعه و ادبیات جهانی مردانگی نوین؛ از جمله مدل کمی کاپلان و همکاران (۲۰۱۶)، پژوهش آفر و کاپلان درباره پدرانگی نوین (۲۰۲۱)، و مرور نظام‌مند کانر و همکاران (۲۰۲۱)، قابل مشاهده است؛ زیرا سنخ‌هایی مانند «پسر خودساخته» و «پسر حال‌خوب‌کن» با مؤلفه‌هایی نظیر اصالت، خودآگاهی، صمیمیت هیجانی و مسئولیت‌پذیری هم‌راستا هستند. با این حال، این پژوهش در دو سطح از پیشینه فاصله می‌گیرد: نخست، برخلاف ادبیات غربی که عمدتاً بر بازنمایی هنجاری «مردانگی نو» تأکید دارد، یافته‌های حاضر وجود تنش‌ها، تناقض‌ها و مقاومت‌های درونی در تجربه مردان جوان را نیز آشکار می‌سازد؛ نمونه آن سنخ‌هایی چون «پسر سرمایه‌محور و واقع‌گرا» یا «پسر منتقد جمع‌های پسرانه» است. دوم، برخلاف مطالعات ایرانی که اغلب بر «گذار» از سنت به مدرن تمرکز دارند، این پژوهش نشان می‌دهد که مردانگی در بین جوانان مورد مطالعه نه یک مسیر خطی تحول، بلکه میدانی از سبک‌های زیسته متعارض و هم‌زمان است.

در صومعه‌سرا، زیبایی چهره و مداخلات زیبایی‌شناختی به‌عنوان مسئله‌ای نوظهور در میان پسران مطرح شده‌اند؛ امری که پیش‌تر عمدتاً به دختران نسبت داده می‌شد. این تغییر، نشان‌دهنده تحول در مرزهای جنسیتی و بازتعریف نقش‌های اجتماعی است. در چنین فضایی، شناخت سبک‌های مردانگی نه‌تنها از منظر علمی، بلکه از منظر تربیتی، روان‌شناختی و فرهنگی نیز اهمیت دارد. این تحقیق می‌تواند به خانواده‌ها، مربیان، روان‌شناسان و سیاست‌گذاران کمک کند تا با درک بهتر از تنوع مردانگی، رویکردهای تربیتی و حمایتی مناسب‌تری اتخاذ کنند. همچنین، می‌تواند زمینه‌ساز گفت‌وگوهای اجتماعی درباره مردانگی، زیبایی، هویت و فشارهای فرهنگی در شهرهای کوچک باشد.

در مجموع، این پژوهش نشان داد که مردانگی در میان نوجوانان پسر مورد مطالعه در صومعه‌سرا، پدیده‌ای چندوجهی، پویا و در حال تحول است. مردانگی دیگر یک مفهوم ایستا و کلیشه‌ای نیست، بلکه به مجموعه‌ای از سبک‌های زیستی، زیبایی‌شناختی، ذهنی و اجتماعی تبدیل شده است. این سبک‌ها در تعامل با رسانه‌ها، خانواده، مدرسه، فضای مجازی و تجربه‌های زیسته شکل می‌گیرند و هر یک حامل نوعی از مقاومت، بازتعریف یا بازتولید مردانگی هستند.

در این میان، زیبایی چهره و مداخلات زیبایی‌شناختی به‌عنوان یکی از محورهای اصلی تحقیق، نقش مهمی در بازسازی مردانگی نوین ایفا می‌کنند. بدن مردانه دیگر صرفاً ابزاری برای قدرت یا خشونت نیست، بلکه به بستری برای بیان هویت، زیبایی و تمایز تبدیل شده است. این تغییرات نه‌تنها در سطح فردی، بلکه در سطح اجتماعی نیز پیامدهایی دارند؛ از جمله تغییر در انتظارات خانواده، بازتعریف نقش‌های جنسیتی، و تحول در الگوهای تربیتی. از سوی دیگر، حضور سنخ‌هایی چون «پسر منتقد جمع‌های پسرانه» یا «پسر خودساخته» نشان می‌دهد که برخی نوجوانان در حال فاصله‌گیری از الگوهای مردانگی جمع‌محور، رقابت‌طلب یا مصرف‌گرا هستند و به دنبال شکل‌دادن به هویتی مستقل، اخلاق‌محور و درون‌گرا می‌باشند. این گرایش‌ها می‌توانند نشانه‌ای از مقاومت در برابر فشارهای فرهنگی و اجتماعی باشند و ظرفیت‌هایی برای بازاندیشی در تربیت جنسیتی فراهم آورند.

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد میان پسرودگی سنتی و شکل‌های جدید آن شکافی قابل توجه پدید آمده است؛ شکافی که در رفتار، سلیقه، شیوه حضور در جمع و حتی نوع توجه نوجوانان به ظاهر و بدن خود دیده می‌شود. پسرودگی سنتی بیشتر بر نقش‌پذیری، سکوت، جدیت و تبعیت از انتظارات خانواده استوار بود، اما پسرودگی جدید بر ابرازگری، توجه به ظاهر، حساسیت نسبت به جایگاه در جمع و تلاش برای دیده‌شدن تأکید دارد. نوآوری این پژوهش در نشان دادن همین فاصله است؛ فاصله‌ای که باعث می‌شود پسران مورد مطالعه میان دو سبک متفاوت هویت‌یابی حرکت کنند و سنخ‌های جدید پسرودگی از دل این تنش شکل بگیرد.

بنابراین، شناخت این سبک‌های مردانگی می‌تواند به فهم بهتر تحولات فرهنگی در شهرهای کوچک کمک کند و زمینه‌ساز سیاست‌گذاری‌های تربیتی، آموزشی و روان‌شناختی متناسب با واقعیت‌های زیسته نسل جدید باشد. این پژوهش نه تنها به ادبیات علمی حوزه مردانگی می‌افزاید، بلکه دعوتی است برای شنیدن صدای نوجوانانی که در سکوت، در حال بازتعریف مرد بودن هستند.

تشکر و قدردانی

از تمامی استادان گرانقدر گروه جامعه‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی بابت انتقال دانش موثر در زمینه جنسیت و جوانان صمیمانه سپاسگزارم. همچنین از همسر ارجمندم، به دلیل راهنمایی‌های تخصصی ایشان در تبیین ابعاد روان‌شناختی این پژوهش، صمیمانه قدردانی می‌کنم.

منابع

- اسمیت، ف. و رایلی، ا. (۱۳۹۴). *نظریه فرهنگی*. (مترجم: محسن ثلاثی)، تهران: نشر علمی.
- بلیکی، ن. (۱۳۹۰). *طراحی پژوهش‌های اجتماعی* (مترجم: حسن چاوشیان)، تهران: نشر نی.
- ذکایی، م. و میرزایی، س. (۱۳۸۴). *پسرهای جوان و ارزش‌های مردانگی* (پژوهشی در بین دانش‌آموزان متوسطه شهر تهران). *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۱۱ (۳)، ۷۰-۹۶. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17351901.1384.6.3.5.3>
- ذکایی، م. و ویسی، س. (۱۴۰۰). *مردانگی‌های ایرانی در فضای مجازی: سطوح سنخ‌ها، گفتمان‌ها و منازعات*. *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۲۲ (۳)، ۶۸-۹۲. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17351901.1400.22.3.4.4>
- سایت فرارو (۱۴۰۲). *آمار مراجعه به کلینیک‌های زیبایی ۱۰ برابر شد*. <https://fararu.com/fa/news/664170>
- سایت مشرق نیوز (۱۳۹۷). *کدام کشورها بیشترین جراحی زیبایی را انجام می‌دهند؟*. <https://www.mashreghnews.ir/news/939984>
- فولادیان، م.، قراول، ا. و درخشان‌فر، ف. (۱۴۰۳). *چالش‌ها و استراتژی‌های آشکارسازی هویت جنسیتی مردان ترنس در شهر مشهد*. *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، ۱۸ (۴)، ۱۵۷-۱۳۳. <https://doi.org/10.22034/jss.2025.2063771.1907>
- Anderson, E. (2009). *Inclusive masculinity: The changing nature of masculinities*. Routledge.
- Bourdieu, P. (1987). *Choses dites*. Paris: Minuit.
- Bourdieu, P. (1998). *Practical reason: On the theory of action*. Stanford University Press.
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. University of California Press.
- Connell, R. W. (2000). *The men and the boys*. Allen & Unwin.
- Connor, S., Edvardsson, K., Fisher, C., & Spelten, E. (2021). *Perceptions and interpretation of contemporary masculinities in Western culture: A systematic review*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(23), 12676. <https://doi.org/10.3390/ijerph182312676>

- Ferdiansyah, Y., Sanjita, S. R., & Sulastri, R. (2024). *The transformation of masculinity in the post-patriarchy era: The reconstruction of contemporary male identity*. *Transformasi Maskulinitas di Era Post-Patriarki: Konstruksi Ulang Identitas Laki-Laki Kontemporer*. UIN Sunan Gunung Djati Bandung. <https://doi.org/10.51486/ijls.v1i1.207>
- Flores Alvarez, J. (2023). *New masculinities: Are they truly new?* In *Technology, science and culture: A global vision* (Vol. IV, pp. 175–186). <https://doi.org/10.5772/intechopen.101948>
- Gibbs, G. R. (2007). *Thematic coding and categorizing*. In *Analyzing qualitative data*. Sage.
- ISAPS. (2023). *ISAPS global survey 2023: Full report and press releases*. International Society of Aesthetic Plastic Surgery. <https://www.isaps.org/discover/about-isaps/global-statistics/global-survey-2023-full-report-and-press-releases/>
- Kaplan, D., Rosenmann, A., & Shuhendler, S. (2016). *What about nontraditional masculinities? Toward a quantitative model of therapeutic new masculinity ideology*. *Men and Masculinities*, 20(4), 393–416. <https://doi.org/10.1177/1097184X16634738>
- Kimmel, M. S. (2006). *Manhood in America: A cultural history* (2nd ed.). Oxford University Press.
- Offer, S., & Kaplan, D. (2021). *The “new father” between ideals and practices: New masculinity ideology, gender role attitudes, and fathers’ involvement in childcare*. *Social Problems*, 68(4), 986–1009. <https://doi.org/10.1093/socpro/spaa015>
- Pascoe, C. J., & Bridges, T. (2016). *Exploring masculinities: Identity, inequality, continuity and change*. Oxford University Press.
- Scott, P. (Medical reviewer), & D., E. (Writer). (2025). *Plastic and cosmetic surgery statistics*. MediHair. <https://medihair.com/en/plastic-and-cosmetic-surgery-statistics/>